

MAGICAL THEATRES

1.12.21 → 4.12.22

PERSDOSSIER

HALLEPOORT MUSEUM

DE KONINKLIJKE MUSEA VOOR KUNST EN GESCHIEDENIS
BRENGEN DE TENTOONSTELLING

MAGICAL THEATRES

Met de tentoonstelling *Magical Theatres* werpt de **Hallepoort** het licht op een bijna vergeten erfgoed: het **papiertheater**. Deze kleine theatertjes, ook weleens miniatuurtheaters of tafeltheaters genoemd, behoren tot de wereld van het huiselijk vermaak en zijn in de 19de eeuw enorm geliefd.

Deze vaak meer dan 120 jaar oude kunstwerkjes weerspiegelen de grandeur van de Europese theaterscènes en geven inzicht in de intieme leefwereld van welgestelde 19de-eeuwse gezinnen. De tentoonstelling heeft plaats op de derde verdieping van de Hallepoort en presenteert zowel volledig afgewerkte theatertjes als, nog niet gesneden, originele papieren prenten om theatertjes te bouwen. Deze prachtige prenten dompelen de bezoeker onder in een rijke grafische wereld en weerspiegelen de modes en interesses van de 19de-eeuwse maatschappij. Ook ander speelgoed zoals het schimmenspel, de stereoscoop, de magische lantaarn en gezelschapsspelen illustreren hoe men s 'avonds, lang voor de komst van télévisie en computergames, de tijd doorbracht.

De tentoonstelling blijft echter niet hangen in het verleden. Enkele creaties van hedendaagse designers tonen dat het papiertheater ook vandaag nog kan bekoren.

De meeste objecten komen uit de eigen verzameling van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis en worden nu voor het eerst getoond. Het parcours wordt gedynamiseerd met enkele virtuele animaties (videomapping en hologram).

*Je priais parfois mon fils de me donner une représentation de décors.
... Je voyageais ainsi en rêve et j'y aurais passé ma vie, car à l'âge où
je suis maintenant, le plus agréable des voyages est celui qu'on peut
faire dans un fauteuil.*

Ik smeekte mijn zoon soms om me een decorvoorstelling te geven... Op die manier reisde ik en ik had zo mijn leven kunnen doorbrengen, want op mijn leeftijd zijn de aangenaamste reizen, diegene die je vanuit je zetel kan maken (vrije vertaling).

— Georges Sand.
Œuvres autobiographiques, t II.

Met de steun van

HET TENTOONSTELLINGSPARCOURS

Het tentoonstellingsparcours is opgebouwd rond 6 thema's:

DE OORSPRONG

Het papiertheater ontstaat in het begin van de 19de-eeuw als imitatie en souvenir van het grote theater. Het "echte", **levende theater** wordt een favoriete vrijetijdsbesteding van de stedelijke burgerij. De grote Europese steden tellen meerdere theaters. Populaire stukken lopen er verschillende maanden lang. Als souvenir aan een bijgewoonde voorstelling worden eerst prenten met portretten van theateracteurs verkocht en daarna ook alle onderdelen om een volledig theatertje in miniatuur na te bouwen. Met die theatertjes wordt in het begin niet echt gespeeld. Ze zijn eerder een lust voor het oog en leunen sterk aan bij de 18de-eeuwse **kijkdozen**. In die kijkdozen vormen een opeenvolging van uitgesneden en deels overlappende prenten een scène in reliëf. Het optisch effect wordt daarbij nog vergroot door ze te plaatsen in een houten kijkkast of -doos voorzien van een lens.

De speelwijze daarentegen gaat terug op het **marionetten- en handpoppenspel**. Vaste en rondreizende poppentheaters kennen in die periode ook heel wat succes en zijn gericht op de lagere bevolkingsklassen. In de tentoonstelling komen de bezoekers oog in oog te staan met unieke overblijfselen van **het oudste reizende poppentheater van België**: het marionettentheater van de familie Van Weyersch. Deze poppenspelers familie geven ze tussen 1827 en 1870 voorstellingen in Oost- en West-Vlaanderen. Hun prachtige stangpoppen zijn ter gelegenheid van deze tentoonstelling gerestaureerd door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium¹.

DE BOUWPLATEN

De meeste miniatuurtheaters zijn vervaardigd aan de hand van papieren bouwplaten. Deze met sjablonen ingekleurde **lithografieën en chromolithografieën** omvatten alle elementen waaruit een papiertheater is opgebouwd: proscenium, decors, zetstukken en figuren. De decors bestaan uit een achtergrond, 4 tot 6 coulissen en zijn geïnspireerd op het dagelijkse leven, verwijzen naar het verleden of illustreren exotische oorden. Ze zijn vaak stereotiep en weerspiegelen de 19de-eeuwse Europese samenleving, haar denkwijze en modes.

In de tentoonstelling zijn er talrijke originele bouwplaten, die nooit verknipt zijn geweest, te zien. In sommige gevallen zijn ze ontworpen door echte theaterdecor schilders zoals de Duitsers Carl Beyer (1826-1903) en Theodor Guggenberger (1866-1929).

DE BURGERLIJKE WOONKAMER

Papiertheaters zijn in de 19de eeuw hoofdzakelijk terug te vinden in de woonkamer van burgerlijke families. Ze zorgen voor gezellige avonden en **huiselijkheid in familiale kring**. Een ideaal dat hoog aangeschreven staat in de burgerlijke mentaliteit van de 19de eeuw.

De meeste theatertjes dienen in elkaar geknutseld te worden en dat vraagt vaak ouderlijke hulp. Voor minder handige families zijn er de meer kant-en-klare bouwpakketten. Is het theatertje eenmaal af, dan worden familie en vrienden getraakteerd op een voorstelling.

In het begin richten de producenten zich vooral tot **jongens in de leeftijdscategorie 10-15 jaar**. Zij mogen immers al mee naar het "echte" theater en maken op school kennis met bekende theaterteksten. Met het bouwen van een theatertje kunnen ze hun handigheid oefenen. Het brengen van een voorstelling scherpt daarenboven hun zin voor leiderschap, organisatie, verbeelding en artistieke geletterdheid. Stuk voor stuk kwaliteiten die men vooral jongens wil bijbrengen. Grote namen uit de literatuur- en theaterwereld zoals Oscar Wilde, Charles Dickens en Hans Christian Andersen hebben met een papiertheater gespeeld.

Het repertoire van het "grote theater" vindt ook zijn weerklank op het kleine podium van het papiertheater. Het zijn de **klassieke spreek- en muziekstukken** zoals de drama's van Shakespeare of Schiller, de blijspelen van Scribe of de opera's van Mozart, Wagner en Beethoven die in kleine theaterboekjes worden uitgebracht. In de tweede helft van de 19de eeuw, wanneer het doelpubliek verschuift van de rijpere jeugd naar de jongere kinderen, worden ze vaak aangepast en ingekort. Sommige stukken krijgen een moraliserende ondertoon en ook sprookjes doen hun intrede.

DE PRODUCENTEN

De vroegste theatertjes, gemaakt uit papieren bouwplaten, ontstaan in Londen. William West start er in 1811 de publicatie en verkoop. Zijn decors en figuren zijn rechtstreeks gebaseerd op het echte Londense theater. Talrijke Engelse uitgevers volgen zijn voorbeeld en rond 1850 zijn er meer dan 100 producenten van papiertheaters. De hype waait ook over naar de rest van Europa: Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Denemarken, Italië, Spanje, De papiertheaters worden een **massaproduct**.

In dit deel van de tentoonstelling nemen volledig gemonteerde papiertheaters de bezoeker mee op een reis door Europa. Zo presenteert het Hallepoort Museum o.m. een theatertje uit 1900 van de beroemde Londense uitgever **Benjamin Pollock**, het rond 1900 uitgebrachte « Grand Théâtre Nouveau - Opéra » van de populaire Franse uitgeverij **Pellerin & Cie**, een Duits papiertheater van Schmidt & Römer uit 1880-1890 en één van de zeldzaam bewaarde papiertheaters van de Rotterdamse uitgevers A. Tjaden & D. Bolle uit 1868.

Een vitrine illustreert een oudere traditie: kleine, fraai beschilderde, houten theatertjes. Ze zijn afkomstig uit het Duitse **Neurenberg**. Deze stad is al vanaf de late middeleeuwen een belangrijk speelgoedcentrum.

¹ Deze restauratie is mogelijk gemaakt dankzij de steun van het Fonds Raphaël et Françoise Haeven, beheerd door de Koning Boudewijnstichting.

(VERRE) VERWANTEN

Het theater inspireert ook tot de productie van ander speelgoed zoals het **theaterboek, de poppenkast** en het **schimmenspel**. Bij het schimmenspel worden schaduwen geprojecteerd op een scherm. Die schaduwen worden gecreëerd door uitgesneden silhouetten of handbewegingen, die tussen het scherm en de lichtbron worden geplaatst. Eind 18de eeuw wordt het schimmenspel in Europa populair door de Fransman Dominique Séraphin. Zijn voorstellingen aan het Franse hof leveren hem de titel 'Spectacle des Enfants de France' en jarenlang succes op. Hier spelen speelgoedmakers gretig op in. Zo toont de tentoonstelling het schaduwtheatertje "Au Croissant d'or" dat rond 1900 door de Parijse speelgoedfabrikant Saussine wordt uitgegeven. Op het deksel van de doos prijken de schaduwen voor het stuk « Le pont cassé », een populair verhaal uit het "Théâtre Séraphin".

Het Europese papiertheater wordt ook soms vergeleken met de **kamishibai**, een Japanse verteltechniek. Hierbij wordt een verhaal verteld door prenten in en uit een vertelkastje te schuiven. Het is echter geen kinderspeelgoed, maar een mobiel theater gebruikt door professionele vertellers.

EN VANDAAG?

Na WOI neemt de populariteit van de miniatuurtheaters geleidelijk af. Ze verdwijnen echter niet volledig. Er worden papiertheaters uitgebracht die gebaseerd zijn op de populaire tekenfilms van **Walt Disney** en in 2009 brengt het speelgoedmerk **Playmobil** een draagbaar en volledig uit plastic gemaakt exemplaar op de markt.

Met enkele **hedendaagse ontwerpen**, waaronder die van de Brusselaar Christian Morisset (Sapeur Papier), toont de tentoonstelling dat er tot op de dag van vandaag nog een markt is voor papiertheaters. Met hun creaties richten de ontwerpers en de verdelers zich niet alleen op kinderen maar tevens op creatieve, theaterminnende volwassenen.

Papiertheaters zijn nooit bedoeld geweest voor professionals, maar vanaf de 20ste eeuw worden ze wel op die manier gebruikt. Theatermakers en **figurentheaterkunstenaars** geven voorstellingen met oude papiertheaters, zorgen voor een nieuw ontwerp of geven het medium een zeer hedendaagse interpretatie. Op de zolderverdieping brengt een video-opname fragmenten uit zowel het werk van de Franse poppenspeler **Alain Lecucq** (2019) als uit een voorstelling van het Gentse **TAPTOE's Erf** (1998).

DE GELAARDE KAT: STER IN DE VIRTUELE ANIMATIES EN DE AUDIOGIDS

"Magical Theatres" is een 3-talige tentoonstelling (Nl-Fr-Eng) die vooral gericht is op een **familiepubliek**. Ze laat niet alleen de magische wereld van de kleine theaters herleven aan de hand van talrijke objecten, maar betovert ook de bezoeker met enkele **virtuele animaties**. De gelaarsde kat, een papieren theaterfiguurtje is de ster in deze animaties en in de audiogids. In een levensgrote projectie verwelkomt hij de bezoeker aan het begin van de tentoonstelling. Nadien duikt hij op grappige wijze op in een volledig virtueel Weens theatertje (hollow-box technologie) en verschijnt hij dankzij videomapping op miraculeuze wijze bovenop een echt 19de-eeuws papiertheater.

DE HALLEPOORT

De feeëriekke Hallepoort is een overblijfsel van de tweede stadswal van Brussel. De permanente opstelling vertelt over de tijd dat Brussel nog een ommuurde stad was en vanaf de weergang kunnen bezoekers genieten van een indrukwekkend panorama. De jaarlijkse tijdelijke tentoonstellingen focussen op de diverse aspecten van het dagelijkse leven van vroeger en nu en putten hiervoor regelmatig uit de verzamelingen Europese etnologie van de Koninklijke Musea voor Kunst & Geschiedenis.

Het ticket van de tentoonstelling geeft ook toegang tot de vaste collectie, het panorama en de ontdekking van het volledige monument. Het toegangsticket van "Magical Theatres" geeft daarenboven de mogelijkheid om een marionettenvoorstelling van het Théâtre Royal de Toone tegen reductietarief bij te wonen (zie www.toone.be).

PRAKTISCHE INFORMATIE
Tentoonstelling “Magical Theatres”
1 december 2021 – 4 december 2022

HALLEPOORT

Zuidlaan 150,
1000 Brussel
+32 (0)2 533 34 51
hallepoort@kmsg-mrah.be | www.kmsg-mrah.be

TOEGANGSPRIJZEN

€ 10 - € 8 - € 6 (audiogids en permanente collectie inbegrepen)
museumPASSmusée: + € 5

OPENINGSTIJDEN

ma – do: 9:30 - 17:00
za – zo: 10:00 - 17:00
gesloten vrijdag & 1/05, 1/11, 11/11, 25/12, 01/01
Op 24 en 31 december sluit het museum om 15:00
(laatste toegangsticket om 14:00).

ACTIVITEITEN

5.12.21 & 4.12.22 | 14:00-16:30
Sinterklaas in het echt!

9.01 > 4.12.22 (1ste zondag van de maand) | 14:00-16:30
open ATELIER

20.11.22
Kunstendag voor Kinderen

4.04 > 8.04 & 11.04 > 15.04.22
Speelmuseum – Tovertheaters uit papier

Meer info en update over het programma en de activiteiten?
Check www.kmsg-mrah.be/halle-gate

BEREIKBAARHEID

Trein : Brussel-Zuid op 10 min
Metro: lijnen 2,3,4 en 6 - halte “Hallepoort”
Bus : 27, 48, 136, 365A, W - halte “Hallepoort”
Tram: 4 - halte “Hallepoort”
Betalende parking (500 m)

INFORMATIE VOOR DE PERS

Rechtenvrije foto's zijn hier beschikbaar:
<http://www.kmsg-mrah.be/nl/pers>

Contact: Anne Goffart
a.goffart@kmsg.be
0473 81 36 42